
Foltonfolt

*A patchwork technika alkalmazása
a háztartástan tantárgy keretén belül*

SZAFKÓNÉ ÁCS MÁRTA

A debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban egyelőre szakkör keretén belül foglalkozom a varrástanítással. Iskolánkban tanulnak hetedikesek és nyolcadikosok is, akiknél szeretnék bevezetni a háztartástan tantárgyat. Részint azért, mert a tanulók és a szülők részéről is egyre nagyobb igény jelentkezik a gyakorlatibb jellegű oktatás iránt, részint mert a tárgy komplexitása lehetővé teszi, hogy olyan ismeretekhez juttassuk a tanulókat, amelyek felkészítik őket „a nagybetűs Életben” való eligazodásra.

A tantárgy egyik tananyagegysége a ruházatkodás témaköre, amely magában foglalja a textilnyersanyagokkal kapcsolatos tudnivalókat, a szabás-varrás alapjait, munkaeszközeit, a varrógép részeinek ismertetését és magát a varrást. Gyakorlati oktatás keretén belül kötényt vagy szoknyát varrnak a gyerekek. Véleményem szerint 13-14 éves korban kevés gyerek rendelkezik olyan rutinnal, hogy első munkadarabként egy szokszoknyát szülői vagy varrónői segítség nélkül meg tudjon varrni. Hiszen ez a feladat egy gyakorlottabb hobby-varró is próbára tesz. Célunk pedig az, hogy alapvető műveleteket sajátítsunk el és sikerélményhez juttassuk a gyerekeket. Ha ezt nem érjük el, valószínűleg ellenkező hatással kell számolnunk: azzal, hogy többet nem ülnek gép mellé.

A tantárgy sajnos elég anyag- és eszközigényes. Ilyen munkadaraboknál az anyagköltség a szülőkre hárul. Mindezek a gondolatok indítottak arra, hogy ezt a témakört kicsit átgondoljam, s egy egyszerűbb úton juttassam el a tanulókat a tananyag által kitűzött célhoz. Ehhez a *patchwork*-öt találtam a legcélravezetőbbnek, aminek anyag- és eszközigénye minimális, fejleszti a gyerekek ízlését, a kevésbé ügyeseket sikerélményhez juttatja, rendkívül kreatív, és ezen keresztül a tanulók elsajátíthatják a varrás alapléteit.

Mi is a patchwork?

A magyar fordítása foltvarrás. Amerikában ma a népművészet rangján kezelik. Valójában a bevándorlók vitték ki Amerikába. Az első ismert ábrázolása egy egyiptomi piramis falfestményén látható, ahol az egyik figura visel ilyen módon készült öltözetet. Az eredetileg egyszerű, funkcionális tárgyból a reneszánsz idején disztárgy lett. Kezdetben a textilmozaikok készítését a drága, finom anyagok megmentése, újrahasznosítása motiválta. Később Angliában, a textilgyártás őshazájában kezdtek el az asszonyok textilhulladékokból takarókat összeállítani. Szerencsére ma Magyarországon is egyre több szakkör működik, amelyek nagyon sokat tesznek e technika elterjesztéséért. Miben rejlik a foltvarrás igazi varázsa, mi teszi népszerűvé?

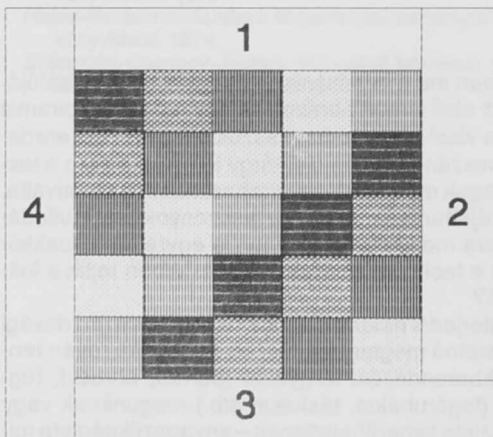
Nem véletlen, hogy most kezd igazán elterjedni nálunk is a patchwork. Jelen gazdasági helyzetünkben, aki valamit is hall róla, szeretné megtanulni, hiszen e technika révén rengeteget spórolhat meg. Készíthetünk lakberendezési tárgyakat (párnát, abroszt, függönnyt, ágytakarót), használati tárgyakat (fogóruhákat, táskákat stb.) magunknak vagy ajándékba is. Felhasználási lehetőségei szinte kimeríthetetlenek – anyagszükséglete minimális. Nem kell külön anyagot vennünk, hiszen minden háztartásban található kinőtt, itt-ott kopott anyag, vagy maradék, ami újból felhasználható.

A munkát az anyagok gyűjtésével, kiválasztásával kezdjük. A színes textíliák kiválasztása igen fontos a színérzék kialakítása szempontjából. Igazán szép színritmusokat a színek harmónizálásával érünk el. A színharmóniák a szíkontrasztokon alapulnak. Egy szép foltonfoltmunka színvilága épülhet a hideg-meleg, fény-árnyék, minőségi-mennyiségi kontrasztokra. A foltonfolt igazi alapanyaga karton, vászon, flanel, de valójában mindenféle anyag felhasználható, hiszen faktúrájában óriási kontrasztot ad egy fényes, lágyselyem és egy durva szövésű vászon egymás mellé varrása. Foltonfolttal dolgozhatnak a gyerekek önállóan is egy-egy darabon, de készülhetnek közös munkák az egyénileg összeállított blokkokból. A tanév végén kiállításon mutathatják be munkáikat. A kiállítás még akkor is színes, ha például mindenki párnát állít ki, hiszen maradékanyagokkal dolgozva mindegyik más-más színhatású. Rendkívül fontos ez a megmérettetés a tanulóink számára, hiszen sikerhez juttathatjuk őket, ami önbizalmat adhat a további munkához. Felhasználhatóak munkáik az iskola dekorálásában is. Szerencsésnek tartom azt is, ha évvégén egymás között kisorsolják, kié legyen a közösen elkészített munkadarab. Valószínű, hogy örök emlékként őrzik majd. Ráadásul a foltonfolttal valójában egy olyan kézimunkával ismerkedhetnek meg a tanulók, amely tőlünk Nyugatabbra elég ismert. Kereshetnek levelezőpartnereket Ausztriától Amerikáig, akik szívesen cserélnek blokkokat, anyagokat, ötleteket.

S talán a leglényegesebb, hogy ez a technika fantasztikus mértékben fejleszti a gyerekek kreativitását. Csodálatos látni, hogyan teremtenek értéket a semmiből.

Hogyan készül a foltonfolt?

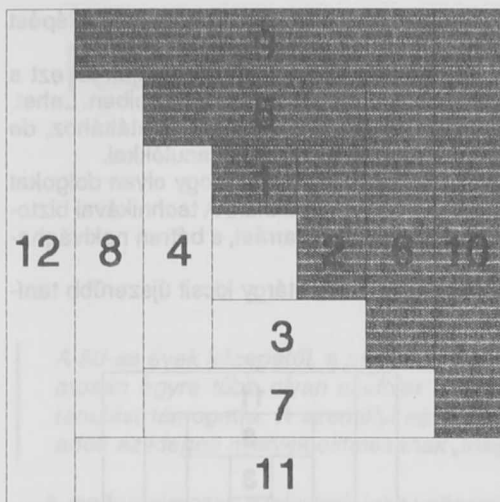
Csupán megfelelő méretű anyagokat kell összevarrni a kontraszthatásokra figyelve. Legegyszerűbb, ha első munkadarabként egyszerű négyzeteket szabunk ki és ezeket varrjuk össze, ügyelve a kontrasztra. Például egy világos mellé egy sötétebb kerüljön. Így összevarrunk 5 négyzetet, s kapunk egy csíkot. Csináljunk még 4 ilyen csíkot, úgy, hogy az adott kontraszt érvényesüljön a csíkok egymáshoz illesztésével is. A csíkok összevarrásánál már elsajátíthatjuk az illesztés egyik trükkjét: az egymás mellé illesztett négyzetek varrását nem vasaljuk szét, hanem a két varrasszélt együtt, egyirányba hajtjuk. Az elsősorban jobbra, a második sorban balra, a harmadikban megint jobbra stb. A csíkok összeillesztésénél, letűzésénél az így látható varrasszövetet kell követnünk, s a munka színén így érhetjük el, hogy a négyzetek sarkai egymáshoz illeszkedjenek. Az így elkészített blokkot egy alapszínrel körbevarrjuk az *1. ábra* alapján.

1. ábra

Készíthetünk egy hátoldal rávarrásával párnát vagy terítőt. A négyzetek, csíkok számának növelésével már bárki önállóan készíthet magának például egy sakktabla faliképet vagy egy ágytakarót.

A következő lépcsőfok lehet egy olyan blokk elkészítése, amelynél egy kis négyzetből indulunk ki és ehhez varrjuk a négyzettel körülbelül azonos szélességű csíkokat úgy, hogy mindig a szemközi oldalak mentén bővítjük a blokkot. (*2. ábra*) Varrhatunk olyan blokkot is, ahol a kis négyzetünket csigavonalszerűen bővítjük, általában 3-4 csíkkal minden oldalán. E blokkok révén is elsajátíthatunk bizonyos trükköket. Miután az anyagokat egymás mellé varrtuk, itt sem vasaljuk szét a varrasszéleket, hanem a munka közepe felé mindkettőt befordítjuk, s a következő csík varrásakor levarrjuk. Arra

2. ábra

az egyik oldalon nyílást hagyunk, hogy kifordíthassuk a munkánkat. Érdeemes megmutatni, hogyan állítsuk be az akasztót. (A hátlap és a blokk közé téve, hurkával befelé s így az oldalvarráskor az akasztószalag végeit is levarrjuk.) Miután kifordítottuk edényfőgónkat, az oldalán kihagyott varrást kézzel bevarrjuk.

b) A hátoldalt két részből varrjuk össze, s ezen is kihagyunk egy kis nyílást, mert ezen keresztül fogjuk kifordítani a munkát. Egymásra helyezük a hátoldalt, a blokkot és a vatalint az előző pontban leírtak alapján, majd összevarrjuk, kifordítjuk a hátoldali nyíláson keresztül és kézzel bevarrjuk.

c) A hátoldalt a kiválasztott blokkal pontosan azonos méretűre szabjuk ki, a vatalint viszont néhány milliméterrel kisebbre. Az anyagokat úgy helyezük egymásra, mintha már készen lenne (hátlap színével lefelé, vatalin, blokk színével felfelé). Az oldalak mentén a varrótalp szélességének megfelelően mind a hátoldalt, mind a blokkot a vatalin felé behajtjuk, letűzzük, levarrjuk. Természetesen az utóbbi variáció a legnehezebb. Ez igényli a legnagyobb pontosságot, de a sarkok behajtását is el lehet itt sajátítani. Mindezek rendkívül sokat jelentenek abban, hogy gyerekeink, mielőtt nekifognának a szabásnak vagy varrásnak, mindig átgondolják a különböző műveletek sorrendjét, eltervezik, hogy mit mivel varrjanak össze, hogy színt színre kell-e fordítani stb. Ha van lehetőségünk, érdemes foglalkozni három- és négyszögekből álló blokkok összeállításával is. Ez még inkább segíti kombinációs készségük fejlesztését.

Nehezebbnek tűnik, de valójában nagyon egyszerű a „crazy” néven ismert technika. Választhatjuk ezt is, hiszen itt is kis, apró darabokat kell levarni. Itt is a kellő alapanyagok kiválasztása, színek összeválogatása a lényeg. Ennél a technikánál a kezdetekor meg kell határozni, mekkora legyen a munkadarab. Ha egy párnát szeretnénk készíteni, akkor szükségünk van egy 45X45 cm-es alapanyagra, ami lehet rossz minőségű, kopott, mert csupán alapul szolgál munkánkban. A közepére helyezünk egy 5 vagy 6 szögű anyagot, amit a hasonló nagyságú darabakkal varrunk körbe. A hatszög egyik oldalára rátesszük a kiválasztott anyagdarabot (aminek az alakja nem meghatározott, de a legjobb ha „szabálytalan” háromszög), színével a kiinduló hatszögünk színére fektetve levarrjuk, majd kihajtjuk és ugyanígy teszünk a következő oldalaknál. Így egy olyan felületet kapunk, amelyen nem látszik egyetlen öltés sem. Rendkívül egyszerű, csupán arra kell ügyelnünk, hogy az alap mindenütt fedve legyen. Valójában így olyan felületet kapunk, amin sehol sem látszik az öltés. Csodálatos képet nyújt egy krézi technikával készített anyag. Innen is továbbléphetünk. Készíthetünk szinte bármit, de talán ami a legélvezetesebb a tanulóknak számára, ha méterre csináljuk az anyagot, amiből aztán szobhatunk mellényt vagy bár-

kell vigyáznunk, hogy minden varrásszél egy irányba hajtsunk. Így ugyanis a blokk elkészültekor vasalással korrigálhatjuk az esetleg nem egyenesre sikerült varrásokat. A vasalót rátesszük a blokkra s körkörös mozdulatokkal levasaljuk. Természetesen akkor lesz szép, ha a kontrasztokra vigyázunk. Készíthetünk többet is. Négy blokkból már gyönyörű szatyrot csinálhatunk, de csak egy blokkból is készíthetünk például konyhai edényfogót. Ha ezt választjuk, akkor a blokk és a hátoldal közé vatalint kell helyezni. Így megtaníthatjuk kicsiben egy ágytákaró összeállításának a technikáját.

Többféle lehetőséget mutatunk be, amelyek közül a gyerekek maguk választhatják ki melyiket alkalmazzák.

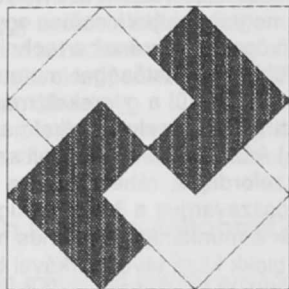
a) A blokkot és a hátoldalt színükkel összefordítjuk, ráhelyezzük a vatalint és összevarrjuk a 3 réteget úgy, hogy

mit. Eredetileg a krézit a varrások mentén különböző öltésekkel díszítették. Továbblépést jelent, ha alkalmazzuk ezt, hiszen megtaníthatjuk ezeket az öltéseket is.

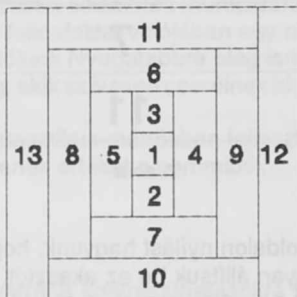
Valójában a tanár és a gyerekek kreativitásán múlik, hogy mire használják fel ezt a technikát. Az óraszámnak megfelelően lehet elmélyedni a foltvarrás rejtelmeiben. Lehet, hogy van, ahol a minimális eszközökkel sem rendelkezik az iskola az oktatásához, de akkor is fontosnak tartanám legalább a technika megismertetését a tanulókkal.

A gyerekek rendkívül fogékonyak az új dolgok iránt, büszkék rá, hogy olyan dolgokat tudnak, amit ők mutathatnak meg az anyukáknak, nagymamáknak. A technikával biztosan elsajátítják a varrás alpműveleteit, begyakorolhatják a varrást, s bátran nekivághatunk bonyolultabb feladatoknak.

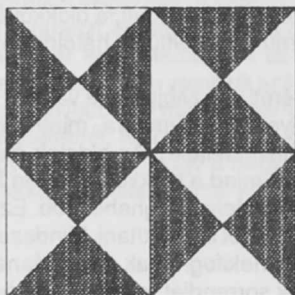
Remélem a technika felvázolásával ötletet adhattam e tantárgy kicsit újszerűbb tanításához.

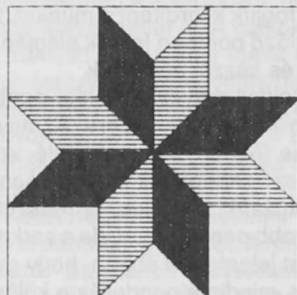
Kártyatrükk

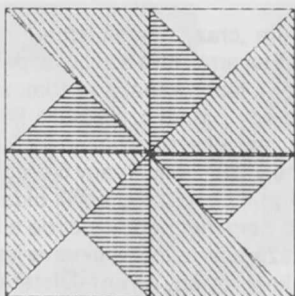
Bírósági lépcső

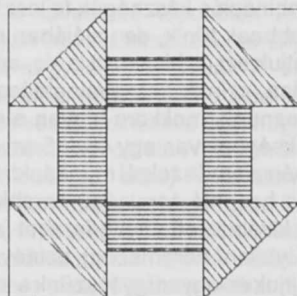
Göncölszekér

Csillagminta

Szélmalom

Kulcslyuk

Ezúton szeretném megköszönni Dolányi Annának, hogy lehetőségem volt és van szakkörében dolgoznom, s megtanulhattam mindazt, amit ma már én is tovább adhatok tanítványaimnak.